

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ*

Υπό ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ Π. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Τακτικού Καθηγητού Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής.

Χαρακτηριστικόν διά το Ελληνικόν πνεύμα υπήρξε πάντοτε, ακόμη και εις τας δυσμενεστέρας δι' αυτό περιστάσεις, η έφεσις αυτού προς παιδείαν. Και αν παραλείψωμεν τους κλασσικούς και τους βυζαντινούς χρόνους, καθ' ούς υπήρχε κάθε άνεσις διά την εκδήλωσιν της τοιαύτης εφέσεως, βλέπομεν την παιδείαν καλλιεργουμένην μετ' επιμονής κατά τους δυσκόλους χρόνους της τουρκοκρατουμένης Ελλάδος. Εις τους νάρθηκας των εκκλησιών, εις τα κελλία των μοναστηριών, ολίγον κατ' ολίγον εις κοινοτικά σχολεία οι κληρικοί και οι διδάσκαλοι με ενθουσιασμόν και αγάπην αφοσιώνονται εις την μόρφωσιν των Ελληνοπαίδων μεθ' ολονέν αυξανομένης εντάσεως, μέχρις ού κατά τον 18^{ον} αιώνα παρατηρεί τις μετά θαυμασμού δημιουργουμένας και αναπτυσσομένας αρίστας Σχολάς εις διαφόρους πόλεις του υποδούλου ελληνισμού.

Εάν εξετάση τις τα προγράμματα των Σχολών αυτών, μένει κατάπληκτος προ αυτών και σκέπτεται ότι θα ηδυνάμεθα να αποκομίσωμεν διδάγματα εκειθεν διά την σημερινήν εποχήν. Δεν ηρκούντο μόνον εις την τόνωσιν της θρησκευτικής αγωγής και της μελέτης της Ελληνικής γλώσσης, αλλ' απέβλεπον και εις την κατάρτισιν των ελληνοπαίδων εις τα μαθηματικά, εις την φυσικήν και τέλος εις την χημείαν, και, το σπουδαιότερον, edίδασκον τας επιστήμας ταύτας μετ' εικόνων, πειραμάτων και αναπτύξεως των εφαρμογών αυτών.

Είναι πραγματικώς άξιοι του θαυμασμού αλλά και της ευγνωμοσύνης της πατρίδος οι προ της Επανάστασεως μεγάλοι του Γένους διδάσκαλοι διά το όλον αυτών έργον, αλλά και διά την προσπάθειαν αυτών προς διάδοσιν των θετικών επιστημών και δη και της Χημείας τόσον εις τους μαθητάς των σχολείων όσον και εις ιδιώτας.

Εις εποχήν καθ' ήν η Χημεία μόλις ανεπτύσσετο και βραδέως καθίστατο γνωστή και εις τα μάλλον προηγμένα κράτη, την Γαλλίαν, την Γερμανίαν, την Ιταλίαν, οι άνδρες ούτοι, διαισθανόμενοι, ούτως ειπείν, την μεγίστην αυτής σημασίαν και διά την μόρφωσιν των ελληνοπαίδων και διά την αναγέννησιν του Έθνους, την οποίαν είχαν πάντοτε ως σκοπόν του έργου των, επεχειρούν να καταστήσουν αυτήν κοινόν κτήμα των ομοεθνών των.

Το τοιούτον είναι κατά τοσούτο μάλλον άξιον θαυμασμού, καθόσον, ενώ ο αρχιμανδρίτης Άνθιμος Γαζής εξέδιδε κατά το 1802 το εξ 185 σελίδων έργον του Θεοδοσίου Ηλιάδου, σπουδαστού της Ιατρικής, η Χημική Φιλοσοφία ή στοιχειώδεις αλήθειαι της νεωτέρας Χημικής, μεταφρασθέν εκ του γαλλικού, ο δε Κ. Μ. Κούμας εξέδιδε μετά έξ μόλις έτη, ήτοι κατά το 1808, Επιτομήν Χημείας, επίσης εκ του γαλλικού μεταφρασθείσαν, εξ υπερπεντακοσίων σελίδων μετά εικόνων χημικών συσκευών προς χρήσιν των φιλομαθών και των κοινοτικών σχολείων του υποδούλου έθνους, το ελεύθερον Κράτος ηγήνησεν επί μακρόν την σπουδαιότητα του μαθήματος τούτου.

Ούτω κατά το Βασιλικόν Διάταγμα της 31^{ης} Δεκεμβρίου 1836 ωρίζετο μεν εν τη Δ' τάξει του γυμνασίου και η διδασκαλία αρχών της Χημείας, πραγματικώς δε ουδέν edιδάσκετο, ουδ' υπήρχε σχετικόν τι διδακτικόν βιβλίον. Τοιαύτα ήρξαντο εκδιδόμενα μόλις κατά τας αρχάς της εβδόμης δεκαετηρίδος του παρελθόντος αιώνος. Εν τω Β. Δ. της 23^{ης} Ιουνίου 1884 «περί προγράμματος των διδασκομένων μαθημάτων εν τοις γυμνασίοις» ανεγράφετο και η διδασκαλία της χημείας εν τη Δ' τάξει, αλλά δι' έτερου Β. Δ. μόλις μετά έν έτος εκδοθέντος, ήτοι την 31^{ην} Αυγούστου 1885, κατηγορείτο το μάθημα της χημείας, φυσικά ως περιττόν. Και ναι μεν το επόμενον έτος, διά νέου Β. Δ. της 29^{ης} Σεπτεμβρίου 1886, εισήχθη και πάλιν η διδασκαλία του μαθήματος της χημείας εις την Δ' τάξιν του γυμνασίου, αλλ' είτε δεν edιδάσκετο, είτε edιδάσκετο ατελέστατα άνευ πειραμάτων και υπό τυχόντος καθηγητού των μαθηματικών ή της θεολογίας.

Διά Β. Δ. της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 1897 μετετέθη η διδασκαλία των στοιχειωδεστάτων μαθημάτων της χημείας εις την Γ' τάξιν του γυμνασίου, ίνα πάλιν διά του Β. Δ. της 5^{ης} Οκτωβρίου 1906 διαγραφή και η τοιαύτη διδασκαλία.

Ο Κούμας εις τα περισπούδαστα αυτού προλεγόμενα συνιστά εις μεν τους ιδιώτας να επικαλώνται προς βοήθειαν εις την μελέτην της Χημείας τους εκ των Ευρωπαϊκών Ακαδημιών ιατρούς, εις δε τα πόλεις τας εχούσας επιστημονικά γυμνάσια συνιστά την πρόσληψιν ειδικού διδασκάλου, όστις θα edίδασκε την Φυσικήν Ιστορίαν, την Χημείαν και τα εφαρμογάς αυτών εις τας τέχνας, μετά πειραμάτων. Και όμως δεν είναι πολύ μακράν η εποχή κατά την οποίαν το ελεύθερον Κράτος απαγόρευε τον διορισμόν καθηγητού Φυσικών εις τα γυμνάσια, πλην εάν εν τη πόλει υπήρχον δύο, όποτε εις το έτερον τούτων ηδύνατο να διορισθή φυσικός καθηγητής. Ήτοι μόνον εις τα Αθήνας και τας Πάτρας.

Οι διδάκτορες των φυσικών επιστημών, βλέποντες τότε ότι ουδέν μέτρον ελαμβάνετο υπέρ της διαδόσεως των γνώσεων των φυσικών επιστημών και της χρησιμοποίησεως αυτών, ως και περί της βελτιώσεως της τύχης των, απεφάσισαν την ίδρυσιν ειδικού σωματείου, και όντως προέβησαν εις την

σύστασιν της Φυσιολογικής Εταιρείας. Την προεδρίαν της Εταιρείας ταύτης ανέθεσαν εις τον Ματθαίοπουλον.

Και ο Ματθαίοπουλος ηγωνίσθη με ιερόν ενθουσιασμόν και με επιμονήν και κατώρθωσεν ώστε να εισέλθωσιν εις τον κανονικόν δρόμον τα της διδασκαλίας της Χημείας.

Προς τούτο εξήτησε και επέτυχε τον διορισμόν και Φυσικού Επιθεωρητού εις τα Γυμνάσια, εν τη πεποίθησει ότι ούτος αφ' ενός μεν θα εδίδασκεν υποδειγματικώς τους διδάσκοντας Χημείαν εν τοις γυμνασίοις, ούτω δε θα εβελτιούτο σημαντικώς η διδασκαλία αυτής, αφ' ετέρου δε θα υπεδείκνυεν εις το Υπουργείον εκάστοτε τα απαιτούμενα προς αποτελεσματικήν διδασκαλίαν της Χημείας.

Αλλά και τον Φυσικόν τούτον Επιθεωρητήν επεζήτησαν να καταργήσουν επί τω λόγω ότι δεν ευρίσκετο ο κατάλληλος και εχρειάσθησαν νέοι αγώνες διά την συγκράτησιν αυτού, ευρεθέντος άλλως τε και του καταλλήλου και διορισθέντος ως πρώτου επιθεωρητού του Στεφ. Κώνστα.

Ταυτοχρόνως επέτυχεν ώστε εν τω Β. Δ. της 5^{ης} Ιουνίου 1907 «περί διαγωνισμού προς συγγραφήν διδακτικών βιβλίων» να αναγραφή και βιβλίον, έστω και στοιχειωδών γνώσεων, της Χημείας διά τα γυμνάσια. Μετά εκατόν δηλ. όλα έτη έπρεπε να αρχίσωμεν από το άλφα.

Διά του Β. Δ. της 8^{ης} Οκτωβρίου 1909 εισήχθη η διδασκαλία της Χημείας εν τη Γ' και Δ' τάξει του γυμνασίου, εν δε τω Β. Δ. της 31^{ης} Οκτωβρίου 1914 ανεγράφη η διδασκαλία στοιχείων της Ανοργάνου και Οργανικής Χημείας εν τη Γ' και Δ' τάξει του γυμνασίου.

Ταυτοχρόνως επετεύχθη τέλος ο διορισμός φυσικού καθηγητού εις έκαστον γυμνάσιον.

Και έγραφε τότε ο Ματθαίοπουλος εις δημοσίευσμά του:

«... Υπολείπεται ακόμη η διεξοδικωτέρα πως διδασκαλία της Χημείας, και δη πειραματική τοιαύτη, και έν τινι μέτρω ασκήσεις των μαθητών, ίνα φθάσωμεν εις την εποχήν του Κούμα και των γυμνασίων των Κυδωνιών και της Χίου».

Νομίζομεν σήμεραν ότι δυνάμεθα με ικανοποίησιν να διαπιστώσωμεν ότι οι νυν καθηγηταί των Φυσικών εν τοις γυμνασίοις, κατά μέγα μέρος παλαιοί μαθηταί του Ματθαιοπούλου και υπ' εκείνου θεωρητικώς και πρακτικώς εν τω εργαστηρίω του εκπαιδευθέντες, φροντίζουν να αποδίδουν τα τροφεία εις τον διδάσκαλον και αμιλλώνται εις το να αποδεικνύουν την χρησιμότητα εαυτών και του κλάδου των, υπέρ του οποίου τόσον ειργάσθη ο διδάσκαλός των.

* Γ. Θ. Ματθαίοπουλος. Επί τη εικοσιπενταετηρίδι της καθηγεσίας του (1912-1937). Πανηγυρικόν τεύχος εκδιδόμενον υπό των μαθητών αυτού, Αθήναι, Τύποις «Πυρσού» Α.Ε., 1938, σ.10-12